

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Кафедра загальної і соціальної психології та психотерапії,
Кафедра політичної психології та соціально-правових технологій
Інститут психології імені Г. С. Костюка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Кафедра психології
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра загальної та практичної психології
Білоруський державний університет
Факультет філософії і соціальних наук
Кафедра загальної і клінічної психології**

МАТЕРІАЛИ

IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ЗАГАЛЬНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

21 травня 2020 року

Київ – 2020

УДК: 159. 316.6:615.851

М 54

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 5 травня 2020 р.).

Методи і технології загальної і соціальної психології та психотерапії в умовах сучасного суспільства/Матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю (21 травня 2020 року, м. Київ). [За ред. д.п.н., проф.С. О. Ставицької, к.п.н., доц. Д.Д. Отич, к.п.н., доц. А. Ф. Федоренко]. – Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2020. – 232 с.

Збірник містить матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю «Методи і технології загальної і соціальної психології та психотерапії в умовах сучасного суспільства», що висвітлюють результати психологічних досліджень проблем розвитку особистості в глобалізованому світі, в умовах суспільних криз й питань загальної і соціальної психології та психотерапії в контексті надання психологічної допомоги.

За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор

© Колектив авторів, 2020

© НПУ імені М.П.Драгоманова, 2020

Федоренко Любов Петрівна
викладач кафедри
загальної і соціальної психології та психотерапії
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ У ВИПУСКНИКІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Феномен професійного самовизначення надзвичайно складний і багатогранний. Тому, аналізуючи дослідження цієї тематики, варто наголосити, що вищезазначена проблема є достатньо висвітлена у науковій літературі (М.Р.Гінзбург, В.М.Дружиніна Е.Ф.Зеєр,С.М.Чистякова). Зокрема, сутність професійного самовизначення розглядалася Е.Ф.Зеєром як професійне становлення особистості, яке здійснюється протягом усього професійного життя: особистість постійно рефлексує, переосмислює своє професійне буття і самостверджується в професії[2].

Разом з тим, не дивлячись на різноманіття бачення науковцями цього феномену, більшість вчених все ж таки єдині в тому, що професійне самовизначення – це основне новоутворення старшого шкільного віку. Водночас, це не просто одноразовий вибір професії, а тривалий пошук себе в професійній діяльності та різнопланове пізнання себе в ній. Цей феномен доречно розглядати як одну із сторін цілісного життєвого індивідуального самовизначення (Є.О. Клімов, М.С.Пряжніков, А.К. Маркова та інші).

Однак, досліджень, присвячених професійному самовизначенню старшокласників сільських шкіл, вкрай мало, що і зумовило вибір теми дисертаційного дослідження. На прикінцевому етапі нашого експерименту нами було розроблено систему психологічного супроводу старшокласників сільських шкіл апробовано на базі Уторопського ліцею Яблунівської селищної ради об'єднаної територіальної громади Косівського району Івано-Франківської області, Рідківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів та

Ковалівського ліцею Коломийської районної ради Івано-Франківської обл. Психологічний супровід випускників сільських шкіл щодо підвищення ефективності їх професійного самовизначення є недирективною формою психологічної допомоги, спрямованої на психологічне зростання старшокласників, на активізацію їх власних ресурсів у напрямки професійного самовизначення та планування професійної кар'єри. До складу експериментальної (ЕГ) та контрольної груп (КГ) увійшло по 48 випускників сільських шкіл. На етапі контрольного експерименту було використано ті самі психодіагностичні методики, що і на етапі констатувального.

Упродовж формувального експерименту кількість учасників *експериментальної групи з високим рівнем* професійного самовизначення зросла майже вдвічі (від 29,17% до 54,17%). Ці респонденти значно розвинули власні уявлення про обраний фах та свої професійно важливі якості, стали надавати високу самоцінність своїй подальшій праці для благополуччя інших. Активізували альтруїстичні цінності професійної самореалізації. Розвинули ціннісне ставлення до професійного зростання й пізнання обраної професії. Прагнули в майбутньому досягнути високого професіоналізму. Ще більше конкретизували й логічно узгодили свої професійні плани. Розвинули рішучість у їх відстоюванні. При цьому розвинули готовність виробляти такі засоби протистояння соціальним впливам, які б дали можливість і зберегти гармонійні взаємини з іншими людьми.

Помірні показники в понад третини (39,58%) досліджуваних виявлялись у тому, що вони розширили власні уявлення про вимоги обраної професії до особистості молодого фахівця. Більш успішно ідентифікували себе з обраною професією. У них відбулась активізація професійних інтересів і спрямованості. Цінності самореалізації в подальшій праці та професійного зростання стали більш значущими, ніж матеріальні цінності. Це сприяло розвитку готовності юнаків відстоювати власні професійні плани

та утворенню ними більш чітких уявлень про необхідні особистісні й соціальні життєві ресурси, а також можливості їх залучення.

На *низькому рівні* залишились лише окремі (6,25%) респонденти, які через сімейні обставини взяли участь лише в окремих заходах презентованої системи психологічного супроводу. Втім, вони розвинули власні уявлення про зміст праці фахівця з обраного фаху. Певною мірою ідентифікували себе з обраною професією, виробили більш позитивне емоційне ставлення до неї. Віднайшли деякі можливості реалізації своїх потреб засобами подальшої праці та розвинули певні інтереси до обраної професії. Стали більш чітко уявляти можливості власної професійної самореалізації в найближчому майбутньому, по завершенні професійної підготовки.

У *контрольній групі* динаміка кількісних показників відображає гальмування професійного самовизначення респондентів. Показники *високого рівня* розвитку зменшились від 29,17% о 20,83%. Ці юнаки чітко уявляли зміст подальшої праці та вимоги обраної професії до особистості молодого фахівця. Розвинені професійні цінності пізнання, власне праці, моральні та ін. виявлялись у прагненні до сумлінного та якісного виконання подальших професійних обов'язків у майбутньому. Досліджувані утворювали чіткі, реалістичні плани професійної самореалізації в найближчій і середній життєвій перспективі та логічно узгоджували їх.

Помірними на етапі контрольного зрізу були результати половини (50,00%) досліджуваних. Ці старшокласники мали реалістичні, хоча і досить вузькі, уявлення про зміст подальшої праці та відповідність своїх стрижневих особистісних якостей вимогам обраної професії. У подальшому самоздійсненні переважно прагнули реалізувати матеріальні цінності та прагнення до підвищення свого статусу, досягнення публічного визнання.

Низькі показники було виявлено в 29,17% юнаків, які мали лише окремі, не завжди реалістичні, уявлення про вимоги обраної професії та власну відповідність цим вимогам. Вибір професії детермінований соціальним впливом. Виявляли байдуже ставлення до професії, оскільки

необхідність працювати в подальшому за нецікавим їм фахом розглядали як соціальну необхідність. Прагнули не замислюватись над своїм професійним майбутнім та відкласти планування своєї кар'єри на подальші роки життя.

Отже, впровадження розробленої системи психологічного супроводу в практику роботи фахівців зі старшокласниками сільських шкіл дало можливість значно розширити та конкретизувати їх знання про зміст обраної професії та її вимоги до особистості майбутнього фахівця. Респонденти значно розвинули ціннісне ставлення до обраного фаху, своєї подальшої праці та себе в якості майбутнього фахівця. Вони стали більш впевнені в своєму професійному виборі та успішно інтегрували уявлення про своє професійне майбутнє з іншими уявленнями про себе. Це сприяло гармонізації їх особистісного зростання. Вони розвинули здатність до рефлексивного самоаналізу впливу своєї подальшої праці на життя інших людей та активізували власне професійні мотиви подальшої праці, набули здатності протистояти соціальному тиску й відстоювати власний вибір. Усе це сприяло підвищенню генералізованої професійної готовності респондентів до реалізації свого професійного вибору.

Список використаних джерел:

1. Закатнов Д. О. Професійне самовизначення старшокласників : методичний посібник / Д. О. Закатнов О. В. Капустіна. – К.: КНЕУ, 2003. – 96 с.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов. – 2-е изд., перераб., доп. – М.:Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с.
3. Федоренко Л.П. Психологічний супровід підвищення ефективності професійного самовизначення випускників сільських шкіл/ ФедоренкоЛ.П.//Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. VI: Психологія обдарованості. Випуск 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. – С. 369-379.